

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Ніжинський державний університет
імені Миколи Гоголя

Серія "Наукові видання Ніжинської вищої школи"

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Психолого-педагогічні науки

№ 4, 2011

13

**Міністерство освіти і науки,
молоді та спорту України**

**Ніжинський
державний університет
імені Миколи Гоголя**

Наукові записки

**Психолого-педагогічні
науки**

№ 4

Ніжин – 2011

НАУКОВІ ЗАПИСКИ Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Редакційна колегія:

Головний редактор: Коваленко Євгенія Іванівна, кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і педагогічної майстерності Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.

Заступник головного редактора: Ростовський Олександр Якович, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри музичної педагогіки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.

Відповідальний секретар: Новгородська Юлія Григорівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки і педагогічної майстерності Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.

Члени редколегії: Бондаренко Юрій Іванович, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри методики української мови і літератури Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя;

Бурда Михайло Іванович, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, головний вчений секретар НАПН України;

Зайченко Іван Васильович, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної освіти Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т.Г.Шевченка;

Конончук Антоніна Іванівна, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи, декан факультету психології і соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя;

Криловець Микола Григорович, доктор педагогічних наук, професор кафедри географії Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя;

Лукашова Ніна Іванівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри хімії Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя;

Максименко Сергій Дмитрович, доктор психологічних наук, професор, дійсний член НАПН України, директор Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України;

Папуча Микола Васильович, кандидат психологічних наук, професор, завідувач кафедри загальної і практичної психології Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя;

Пихтіна Ніна Порфирівна, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри дошкільної освіти Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя;

Плахотнік Ольга Василівна, доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Пуховська Людмила Прокопівна, доктор педагогічних наук, професор, старший науковий співробітник відділу порівняльної професійної педагогіки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України; професор кафедри філософії і освіти дорослих ДВНЗ "Університет менеджменту освіти" НАПН України;

Тезікова Світлана Володимирівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки і педагогічної майстерності, декан факультету іноземних мов Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя;

Чепелева Наталія Василівна, доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, заступник директора Інституту психології ім. Г.С.Костюка НАПН України;

Щотка Оксана Петрівна, кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри психології Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.

Постановою ВАК України збірник включено до переліку наукових видань, публікації яких зараховуються до результатів дисертаційних робіт з педагогіки (Бюлетень ВАК України. – 2011. – № 3. – С. 4).

Рекомендовано до друку Вченою радою Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.
Протокол № 6 від 27.01.11 р.

Н 34 Наукові записки. Серія "Психолого-педагогічні науки" (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя) / [за заг. ред. проф. Є. І. Коваленко]. – Ніжин : Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2011. – № 4. – 204 с.

Свідоцтво про державну реєстрацію Державного засобу масової інформації
Серія KB № 17181-59513 від 12.10.2010 р.

Адреса видавництва:

вул. Воздвиженська, 3/4, м. Ніжин, Чернігівська обл.,
Україна, 16600.
Тел.: (04631) 2-45-30
E-mail: vidavn_ndu@mail.ru

Верстка та макетування – Борщ О. В.

Літературний редактор – Конівненко А. М., Приходько Н. О., Лісовець О. М.

Коректор – Конівненко А. М.

Перекладач – Коваленко В. О.

Підписано до друку 16.05.2011 р.
Гарнітура Computer Modern
Тираж 100 прим.

Формат А4
Офсетний друк
Замовлення № 130

Папір офсетний
Ум. друк. арк. 27,68

Свідоцтво про внесення до
Державного реєстру суб'єкта видавничої справи
ДК № 2137 від 29.03.05 р.

Видавництво НДУ імені Миколи Гоголя, м. Ніжин, вул. Воздвиженська, 3/4

© Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, 2011 р.
© Коваленко Є. І., 2011 р.

НАУКОВІ ЗАПИСКИ
Ніжинського державного університету
імені Миколи Гоголя

Науковий журнал ○ Рік відновлення видання – 1996

Психолого-педагогічні науки, № 4, 2011 рік

ЗМІСТ

МЕТОДОЛОГІЯ І ТЕОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

Артемова Л.В. Проблеми співробітництва вихователя дошкільного навчального закладу з сім'ями у вихованні дітей	7
Каталимова Н.Б. Инновационная направленность педагогической деятельности в дошкольном образовании	13
Беленька Г. Роль з'їздів працівників дошкільної галузі у розвитку теорії та практики суспільного дошкільного виховання	18
Коваленко Є.І. Історико-педагогічний досвід як основа інноваційних технологій дошкільної освіти	23
Оржеховська В.М. Здоров'язбережувальне навчання і виховання: проблеми, пошук	29
Довбня С.О. Методологічні засади дослідження проблеми вітчизняного досвіду програмно-методичного забезпечення ігрової діяльності дітей дошкільного віку	32
Венгловська О. Внесок педагогічної думки в розвиток дошкільної освіти в Українській державі ...	36
Лобода О.В. Актуальність проблеми наступності у навчанні іноземної мови старших дошкільників і учнів початкової школи	40
Мішечкіна М.Є. Наступність у вихованні соціальної впевненості у старших дошкільників та молодших школярів	44
Товкач І. Теоретичний аналіз проблеми урахування індивідуальних особливостей дітей як психологічного супроводу навчально-виховної роботи	48
Кондратенко Р.В. Креативне середовище як умова розвитку інноваційної особистості дошкільника	52
Куземко Л.В. Індивідуальне виховання дітей дошкільного віку: технологічний підхід	55
Лопатіна Г.О. Діагностика рівня сформованості діалогічного мовлення молодших дошкільників	60
Онищук І.А. Музика як підґрунтя творчого самовираження дошкільників	64
Пихтіна Н.П. Особливості виникнення негативних проявів у поведінці дошкільників, зумовлених несприятливою адаптацією до ДНЗ	68
Федорченко Т.Є. Причини і фактори негативних проявів у поведінці дітей	73
Стрельнікова Н.М. Особливості взаємостосунків батьків та дітей у сучасній родині	79
Тонконог Л.М. Знання іноземних мов з раннього віку – вимога сучасності	82
Фасолько Т.С. Відповідальність дошкільника: практичний аспект	86
Шматченко А.А. Освітнє середовище як засіб логіко-математичного розвитку старших дошкільників	91
Хлебик С.Р. Гувернерська діяльність як фактор соціалізації дітей дошкільного віку з обмеженими можливостями	95
Гаращенко Л.В. До проблеми формування культури здоров'я педагога сучасного дошкільного закладу	99
Іванюк Г.І. Проблема формування дослідницької культури майбутніх магістрів із дошкільної освіти	103
Коваленко О.В. Теоретико-методичні засади формування у студентів готовності до співпраці з сім'ями вихованців ДНЗ: історія і сучасність	107

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ

Бадер С.О. Технологія педагогічної підтримки соціалізації дітей-сиріт дошкільного віку в умовах дитячих будинків	110
---	-----

Качалова Т.В. Використання театрального мистецтва як засобу соціалізації особистості в дошкільному віці	115
Ковшар О.В. Формування відповідального ставлення дошкільників до навчання в процесі наступності	118
Ластівка О.О. Використання нетрадиційних форм і методів роботи з батьками дітей дошкільного віку	122
Бабій І.В. Технологія морального виховання старших дошкільників засобами народної педагогіки	126
Вертугіна В.М. Гра як засіб формування соціального благополуччя дітей дошкільного віку з відхиленням зору	130
Біденко Л.В. Використання дистанційних технологій навчання у процесі підготовки до практичних занять	134
Сидоренко Т.В. Способы действий как механизм формирования интеллектуально-речевых учений школьников в процессе изучения лексикологии	141
Бурнос Е.Ю., Пилипенко-Фрицак Н.А. Лингводидактическое описание медицинской терминологии при обучении студентов-иностранцев на продвинутом этапе	144
Журавель В.І. Формування професійної компетентності майбутніх вихователів при викладанні курсу "Методика фізичного виховання"	148

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА

Козлюк О.А. Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до формування гуманістичної спрямованості спілкування дошкільників	152
Мартинчук О.В. Готовність педагогів дошкільної освіти до організації корекційно-розвивальної роботи з дітьми з особливими потребами в загальноосвітньому просторі	156
Матвієнко С.І. Підготовка майбутнього фахівця дошкільної освіти до використання елементів культури рідного краю	160
Машовець М. Сучасні підходи до організації педагогічної практики майбутніх дошкільних педагогів	164
Новгородська Ю.Г. Формування управлінських умінь майбутніх керівників дошкільних навчальних закладів	168

ВІТЧИЗНЯНИЙ І ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Лавріненко О.А. Ретроспектива розвитку професійної майстерності педагогів дошкільних закладів України (поч. XX ст.)	172
Криловець М.Г. З історії дошкільного виховання II пол. XIX ст.	178
Новгородський Р.Г. С.Русова про засоби соціалізації дітей дошкільного віку	182
Демченко Н.М., Мачача Ю.М. Проблема дидактичних принципів у спадщині словесників Лівобережжя II пол. XIX – поч. XX ст.	186
Січкарь А.Д. Становлення інституту підготовки фахівців з дошкільної освіти в Українській Народній Республіці	191
Філоненко О.С. Розвиток мережі та аналіз діяльності піонерських таборів у 50–60-х рр. XX ст. в Україні	195
Катруца Н.Б. Особливості японської дошкільної педагогічної практики	199

УДК 372.2

РОЛЬ З'ЇЗДІВ ПРАЦІВНИКІВ ДОШКІЛЬНОЇ ГАЛУЗІ У РОЗВИТКУ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ СУСПІЛЬНОГО ДОШКІЛЬНОГО ВИХОВАННЯ

Беленька Г.

У статті мова йде про паралелі розвитку дошкільної освіти початку XX та XXI ст., розкривається роль З'їздів з дошкільної освіти у вирішенні актуальних питань галузі.

Ключові слова: з'їзд, дошкільне виховання, педагогічні пошуки.

В статті автор проводить параллелі розвитку дошкільного образования начала XX и XXI веков, раскрывается роль съездов по дошкольному образованию в решении актуальных вопросов отрасли.

Ключевые слова: съезд, дошкольное воспитание, педагогические поиски.

The parallels of development of preschool education at the beginning of the XX and XXI centuries are investigated in the article. The role of the Assemblies of preschool educators for the solution of this sphere's problems is revealed.

Key words: congress, pre-school education, pedagogical research.

Актуальність теми. Проектом Концепції розвитку дошкільної освіти на 2010–2016 рр. нинішня ситуація в дошкільній освіті України визначена як стадія між старою системою цінностей, установок, звичок і новою, що лише виформовується, і спрямовується на забезпечення оптимальних умов виховання і навчання особистості, яка розвивається.

Щоб вирішити ряд актуальних для сьогодення проблем дошкільної освіти доцільно ще раз неупередженим оком поглянути на історичний процес її становлення й розвиток, оскільки поруч з очевидним зростанням інтересу до освіти, зростає відчуття її неблагополуччя.

Дошкільна ланка, як перша складова в системі освіти нашої країни, потерпає від поспішних дій і не виважених рішень тих, хто спрямовує її розвиток. Реаліями сьогодення в дошкільній стали: підвищені вимоги до якості навчання і виховання дітей дошкільного віку з боку початкової школи, відсутність наступності у змісті навчання, амбіційні запити батьків дошкільнят, які прагнуть щоб їхні діти ледве не з пелюшок говорили на декількох мовах, читали, рахували, займалися різними видами мистецтва, спортом тощо. Поряд з цим і серед науковців існують розходження у підходах до змісту навчання та організації життя дітей у дошкільному закладі, до вибору програм, використання новітніх технологій у навчальному процесі, побудови роботи з дітьми 6–7-го, а тепер і 5-го року життя.

Постановка проблеми. XX ст. із впевненістю можна охарактеризувати як сторіччя соціально-політичних стресів і криз. XXI ст., згідно теорії

спірального розвитку суспільства, частково повторює їх.

Ключові моменти розвитку галузі на переломних віхах історії, як правило, обговорювались і вирішувались на З'їздах з дошкільного виховання. Останній З'їзд працівників дошкільної галузі відбувся 82 роки тому – у 1928 році. Сьогодні, у 2010 році, коли урядом України прийнято рішення провести I Всеукраїнський з'їзд працівників дошкільної галузі, доцільно проаналізувати роль з'їздів у розвитку теорії та практики дошкільної освіти та виховання.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволяє констатувати, що протягом XX ст. Україна пережила кілька змін влади, кожна з яких по-своєму визначала розвиток української освіти, в тому рахунку і дошкільної. Найбільш яскравим періодом творчих пошуків педагогів можна вважати період 20-х рр. Він частково описаний і проаналізований у працях Л.Артемової, З.Борисової, В.Кравця, Т.Куліш, О.Пшеврацької, І.Улюкаєвої та ряду інших авторів.

Невирішені питання. 20-ті рр. минулого сторіччя були особливо плідними для розвитку й утвердження гуманістичних ідей у сфері навчання і виховання, оскільки широкі кола наукової і педагогічної громадськості вбачали великі можливості щодо демократичного розвитку суспільства через оновлення освіти. Ця доба дала такий сильний імпульс національного розвитку, що його не змогла зупинити ані братовбивча громадянська війна, ані масова еміграція української

інтелігенції, ані тиск тоталітарної держави. Саме в цей період були проведені чотири З'їзди з дошкільного виховання. Після 1928 р. такі заходи в нашій країні не відбувалися. На освітянських з'їздах як радянських, так і пострадянських часів працівники дошкільної галузі працювали у форматі секційного засідання, що не давало вже таких широких можливостей для постановки і обговорення актуальних питань дошкільця як робота у форматі з'їзду. В цілому на поч. ХХ ст. вирішувались питання, що є надзвичайно актуальними і сьогодні, на поч. ХХІ ст.: роль і місце дошкільної освіти в суспільстві, матеріальне та методичне забезпечення дошкільних закладів, підготовка фахівців до роботи з дітьми, зміст і організація навчально-виховного процесу тощо. Проте в існуючих дослідженнях не було наведено містків для з'єднання двох паралелей і проектування досвіду творчих пошуків у реалії сучасності.

Метою статті є проведення аналогій актуальних питань дошкільного виховання початку минулого сторіччя, зокрема, 20-х рр. і поч. ХХІ ст. та шляхів їх вирішення на державному й місцевому рівнях.

Виклад основного матеріалу. Характерними рисами, **спільними** для кожного з аналізованих періодів виступають: яскраво виявлені кризові явища в суспільстві й освіті; бажання побудувати нову систему навчання і виховання, що докорінним чином відрізняється від попередньої; пошуки у напрямі визначення змісту, методів і форм організації навчально-виховного процесу. **Відмінні риси:** до 1930 року в дошкільних закладах освіти (дитячих садках) діти перебували до 8-річного віку, нині цей термін скоротився до 6-ти років і має тенденцію до подальшого скорочення; у 20-х рр. не існувало Програми навчання і виховання дітей дошкільного віку, тоді як зараз існує як державна, так і альтернативна програми; слухняність і достатню самостійність дошкільників початку ХХ ст. змінила гіперактивність та стрімкий інтелектуальний розвиток сучасних дітей, що викликало потребу в індивідуалізації навчання і виховання; на відміну уніфікованого підходу до формування "нового громадянина", на державному рівні в сучасній Україні прийшло розуміння того, що люди, здатні розвиватися і приймати нестандартні рішення, – найважливіший капітал суспільства, а не гвинтик у його складному механізмі. **Відмінність** полягає в тому, що криза освіти 20-х рр. минулого сторіччя в радянській державі була суто внутрішньою, на той час як нині вона є результатом і продовженням світової кризи освіти.

На період 20-х рр. минулого сторіччя припадають сподівання на розвиток власне української гуманістичної педагогіки і навчально-виховної практики. То був час сміливих, іноді надміру романтичних пошуків, радикальних заяв, цікавих спостережень та оригінальних узагальнень. Та з утвердженням нової влади соціально-політичний простір для розвитку національної виховної системи став неухильно звужуватися, його наповнювала класова, комуністична ідеологія. У цьому процесі багато вчених, практиків змушені були відмовитися від своїх поглядів, зупинити розпочату роботу, окремим із них довелося навіть емігрувати.

Ще однією особливістю було й те, що українська педагогічна думка розвивалася не на своїй онтологічній основі, а була складовою процесів у радянській педагогіці.

Педагогічна теорія початку ХХ ст. спочатку розвивалася на об'єктивних наукових засадах, на певній відстані від політичних процесів. Про це свідчать проблеми, які вона порушувала. Наприклад, українсько-російський педагог, психолог П.Блонський переконував у своїх працях, що школа повинна вчити не теоретичних знань, а передусім життя, бути "яскраво гуманітарною, школою людяності у повному розумінні цього слова", а вчитель – лише співробітником, помічником і керівником дитини в її роботі, не "звужуючи дійсність до учіння, а розширюючи учіння до життя". Тому у процесі підготовки педагога, вважав він, необхідно зосереджуватися на задоволенні духовних потреб студентів, максимальному забезпеченні їх психолого-педагогічного компетентності. "Педагоги, – закликав П.Блонський, – перестаньте бути службовцями, думаючими про інструкції згори, а станьте людьми, думаючими про дітей!". Ці думки є актуальними і сьогодні. Ми бачимо, що частка їх реалізована в сучасному житті. Зокрема, з'явилась нова програма для першої ланки системи освіти, що спрямована саме на цілісний розвиток дитини, на опанування нею науки життя, а не накопичення знань з окремих галузей знань. Подібні зміни мають торкнутися і загально-освітньої та вищої школи, оскільки обсяг інформації за сто останніх років збільшився на стільки, що оволодіти ним на рівні ознайомлення і запам'ятання стає просто неможливо. Потрібні нові концептуальні підходи як до відбору та інтеграції навчальної інформації, так і до навчання молоді способами її пошуку та застосування.

П.Блонський відомий як автор праці "Вступ у дошкільне виховання" і підручника з педології, засновники якої намагалися об'єднати дані різних наук у єдину науку про дитину, розглядаючи педагогіку як прикладну психологію. Педологи вважали, що наукові дослідження мають бути цілісними, починатися від народження дитини, враховувати єдність біологічних і соціальних факторів розвитку. Вони прагнули якнайглибше вивчити дитину, використовуючи різноманітні методи дослідження, аналізуючи психофізіологічні дані її розвитку, умови життя і виховання, доводили, що спільне завдання педагогіки і педології полягає у формуванні фізично і розумово здорової людини. Однак соціальні зміни у суспільстві, утвердження комуністичної ідеології призвели до того, що у 1936 р. цю науку було оголошено шкідливою. Чи не настав час повернутися до неї?

Сповідуючи концепцію гуманістичного виховання, що широко декларується сьогодні в нашій державі, інший російський педагог Костянтин Вентцель (1857–1947) на передній план ставив виховання, а навчання розглядав як другорядний, підпорядкований елемент. Головну мету виховання він вбачав у "звільненні дитини і наданні вільній дитині усіх позитивних даних для розвитку її індивідуальності, її вільної особистості, для розкриття і найповнішого розгортання всіх

дрімаючих у ній творчих сил життя", а вихідним моментом – "розвиток волі шляхом вільної дії і шляхом самостійної творчості". К.Вентцель обґрунтував новий напрям – "космічну педагогіку", мета якої полягає у вихованні особистості, що усвідомлює себе Громадянином Всесвіту. Наука ХХІ ст., розкриваючи цілісну картину Всесвіту, показала його крихкість, залежність від свідомості і діяльності людини, обґрунтувала необхідність формування у нових поколінь екологічного світогляду та еколого доцільної поведінки. Тож "космічна педагогіка" К.Вентцеля набуває нового звучання і значення.

Український філософ і богослов, директор Київського Фребелівського інституту дошкільного виховання Василь Зеньковський (1881–1962) свого часу вказував на протиріччя між високими педагогічними деклараціями, офіційною шкільною політикою та сутністю, так званого, комуністичного виховання. Головним завданням виховання він справедливо вважав звернення дитини до світу доброти і людяності, до духовного вдосконалення. До такого ж висновку приходять педагоги ХХІ ст., що працюють з дітьми всіх вікових груп і говорять про прагматизм, байдужість та моральну черствість підростаючого покоління.

У 20–30-ті рр. ХХ ст. було немало спроб створити оригінальні системи дошкільного виховання за різноманітними авторськими моделями. Так, один з авторів нової трудової школи, російський педагог Станіслав Шацький (1878–1934) переконував, що дитяче життя повинно охоплювати фізичний розвиток і працю, мистецтво, гру, розумову і соціальну діяльність. На нашу думку, актуальним для сьогодення є його твердження про те, що ефективна модель дошкільної освіти має переймати все найкраще із зарубіжного досвіду, але не повторювати його.

У цей час непоодинокими були спроби реалізувати теоретичні моделі на практиці. До таких спроб належать моделі дитячих садків, створені науковцями у 20-х рр. ХХ ст. Дитячий садок за методом Єлизавети Тихеевої (1867–1943) був заснований на системі комплексного підходу до вирішення завдань мовленнєвого, розумового і морального розвитку дітей. Вона розробила систему спеціальних розвивальних занять, дидактичний матеріал для розвитку органів чуття і мовлення дітей, оригінальні ігрові прийоми роботи вихователя.

Дитячий садок за методом Луїзи Шлегер (1863–1942) ґрунтувався на твердженні, що кожен вік має свої особливості розвитку, тому дошкільний заклад повинен створити такі умови, за яких дитина могла б нормально розвиватися фізично, розумово і морально, відчувати себе вільною, знаходити відгук своїм запитам та інтересам. Дитині передусім потрібна програма життя, а не програма занять.

Однак уже тоді в освітній політиці радянського уряду намітилася і постійно зміцнювалася тенденція уніфікації її змісту, а з утворенням СРСР вона набула ще більшої ідеологічної завантаженості.

Актуальні проблеми і найбільш вагомі здобутки в галузі дошкільної освіти та виховання обговорювались і дискутувались на Всеросійських з'їздах працівників дошкільного виховання, що позначалось

на розвитку дошкільної педагогіки. Дискусії розгорталися навколо таких важливих проблем, як мета і місце дошкільного виховання у системі народної освіти; завдання розумового, морального, фізичного виховання дітей; роль гри, праці і навчання у розвитку дошкільника; програмне забезпечення виховання в дошкільних закладах тощо.

Перший з'їзд з дошкільного виховання відбувся у 1919 р. На ньому обговорювались проблеми соціального дошкільного виховання у зв'язку з появою нових форм організації суспільного життя, піднімалися питання співвідношення цілеспрямованого і "вільного" виховання, висувались пропозиції стосовно типів дошкільних закладів. На з'їзді неодноразово лунали думки про те, що педагог повинен перебувати поза політикою; виховання має спиратися на "природу дитини"; суспільні дошкільні заклади мають доповнювати сімейне виховання, а не підміняти його. Наголошувалось і на тому, що здійснюючи дошкільне виховання на державному рівні, слід дбати про загальнолюдські класичні цінності.

Однак вже на другому з'їзді (1921) було рішуче засуджено теорію та практику "вільного виховання", розпочато перегляд виховної роботи дошкільних закладів на основі зв'язку із сучасністю й участі дітей у "будівництві нового життя".

На третьому з'їзді (1924) основою роботи дошкільних закладів було проголошено соціальне середовище, а завданнями дошкільного виховання – ознайомлення дітей з працею дорослих та розвиток трудових умінь, активне включення у суспільне життя, ознайомлення з природою. Гаряче дискутувалося питання про співвідношення у виховному процесі дитячої праці та гри. Загалом виховання пов'язувалося з працею та участю дітей і педагогів у житті суспільства. Окремо стояло питання про дитячу літературу.

Після з'їзду з'явилася спеціальна "Інструкція по вилученню шкідливої літератури з читалень, книгарень та кіосків ринку" (1925), де йшлося про визначення тематики книг, котрі підлягали безумовній забороні. Так, серед них істотну частину склали педагогічні твори, а саме: "...книги про виховання в дусі основ старого устрою, релігійність, монархізм, націоналістичний патріотизм, мілітаризм, шанобу знатностей та багатства. Книжки, що змішують науку з релігійними вигадками, міркуваннями про божу премудрість" [1, арк. 56–57].

У відділі дитячої літератури заборонялися видання, що своїм змістом "ініціюють та розвивають звірині та антисоціальні почуття (пересуд, націоналізм та релігійність)" [2, арк. 2]. На таку форму дитячої літератури, як казка, було накладено суворе "табу". Педагоги радянської школи дійшли до висновку, що властивості жанру казки (перекручування дійсності, відрив від часу й простору, ігнорування причинного зв'язку, надприродна фантастика) заважають процесу виховання матеріалістичного світогляду у підростаючого покоління. Суворій критиці були піддані стилі художньої літератури – сентименталізм та романтизм. Заперечувався антропоморфізм у творах для молодшого віку як загроза "дуалістичного тлумачення світу".

Четвертий з'їзд працівників дошкільного виховання (1928) був зосереджений на проблемах дитячого садка, однак у визначенні змісту програми його діяльності припустилися серйозних помилок, зокрема перевищення віку дітей, а за основу організації навчально-виховного процесу було взято організаційні аспекти.

Як бачимо, на з'їздах обговорювалися питання концептуального характеру і їх рішення призводили до значних змін у змісті й організації дошкільного виховання. Кожний з'їзд відкривав нові можливості для творчого пошуку педагогів, стимулював появу нових напрямків наукових досліджень, обґрунтування свіжих концепцій, проведення експериментальної роботи.

Спливає час і вже XXI ст. незабаром відкриє свої 20-ті роки. З чим увійдуть до них освітяни значною мірою може залежати від рішень I Всеукраїнського з'їзду працівників дошкільної освіти, який запланований на 5 листопада 2010 року. Працівники дошкільної галузі України з радістю сприйняли цю звістку і розпочали підготовку. Той факт, що через 82 роки після останнього з'їзду з дошкільного виховання держава знову звернула увагу на першу ланку системи освіти, засвідчує ґрунтовність намірів уряду. В практиці і наукових колах педагогі галузі почали натхненно обговорювати актуальні питання дошкільної освіти і виховання, що потребують вирішення на державному рівні, висувати проекти рішень, розгортати дискусії.

Для дошкільної і початкової освіти України 2010 рік став роком кардинальних зрушень. На державному рівні було проголошено обов'язковість дошкільної освіти для дітей 5-ти річного віку і зменшення терміну навчання дітей у загальноосвітній школі з 12 до 10 років. Це відповідає європейським традиціям побудови освітніх систем і, оскільки Україна прагне до рівно партнерського входження у європейський освітній простір, дані реформи є правомірними. Однак вони ведуть за собою необхідність ретельного перегляду матеріальної та кадрової бази дошкільної галузі, а також змісту та форм організації виховання і навчання найменших громадян нашої країни.

Лише на державному рівні можна вирішити, де і в яких умовах здобуватимуть діти дошкільну освіту, хто їх навчатиме і виховуватиме: вихователь чи вчитель початкової школи? І хоча сучасні концепції і програми говорять не про навчання, а про загальний цілісний розвиток дитини, ми пам'ятаємо істину, проголошену Г.С.Виготським: "Навчання веде за собою розвиток". Для розвитку дитини навчання є необхідним. Тож хто, де і як має вчити 5-6-річних дітей? І на які пріоритети буде зорієнтована сучасна дошкільна освіта?

Зарубіжний досвід надає нам зразки побудови навчально-виховного процесу з дітьми в той період, коли вони розпочинають навчання. Так, якщо поглянути на вік дітей, у якому вони йдуть до школи, то в Канаді й Україні він становить 6-7 років, у Японії, Франції, Німеччині – 6 років, у США – 5-6 років, в Англії – 5 років, у Нідерландах – 4 роки. При цьому тривалість навчання у початковій школі (роки) триває: у США, Нідерландах, Канаді – 8 років; у Німеччині – 7 років, в Японії, Великій Британії,

Сінгапурі – 6 років, у Франції – 5 років, в Україні – 4 роки. Самі цифри навіюють роздуми.

Навчання у початковій школі країн Європи базується на ігрових методах навчання і практичній діяльності дітей, що є вмотивованою і цікавою для них. На відміну від них, початкова школа в нашій країні майже повністю віддзеркалює принципи побудови навчання у старших класах. Наступність між двома ланками освіти: дошкільною і початковою практично відсутня, точніше – існує у задекларованому вигляді. На тлі низького іміджу професії педагога в суспільстві і недостатнього матеріального й методичного забезпечення навчального процесу як в дошкільних закладах освіти, так і у початковій школі, намагання держави оптимізувати роботу системи освіти виглядають неспроможними.

Педагоги вважають, що для забезпечення якісної дошкільної освіти і виховання, насамперед, необхідно забезпечити розширення мережі дошкільних закладів як за рахунок повернення старих, так і за рахунок побудови установ нового покоління, архітектура (планування) яких відповідає психологічним особливостям сучасних дітей і передбачає наявність спортивних залів, басейну, міні-театру, ігрових кімнат та кімнат відпочинку. Слід переглянути і на законодавчому рівні затвердити кількість дітей у кожній віковій групі, тобто поглянути на наповнюваність груп у напрямі її зменшення.

Необхідне й узгодження стандартів освіти: дошкільної ланки, початкової і вищої школи для забезпечення їхньої реальної перспективності та наступності. Адже зараз у батьків першокласників не рідко виникає запитання: Для чого проводити тестування дітей напередодні вступу до першого класу, перевіряти техніку читання (яка в середньому становить 30-60 слів на хвилину), якщо з першого вересня діти починають вчити звуки і букви? Вищу школу цікавлять питання підготовки кадрів: до якої діяльності готувати, а отже, який зміст закладати у підготовку бакалаврів, спеціалістів, магістрів дошкільної і початкової освіти? Чи зникне такий освітньо-кваліфікаційний рівень підготовки як "спеціаліст"?

До актуальних завдань належить і стимулювання наукових досліджень за спеціальністю 13.00.08 "Дошкільне виховання", що відповідають реальним потребам часу і запитам суспільства, організація соціально-педагогічної та психологічної роботи з дітьми та їх батьками, які не залучені до суспільного дошкільного виховання, організація і широке здійснення просвітницької роботи серед населення (не лише батьків).

Висновки. В Україні нарізла необхідність проведення з'їзду освітян дошкільної галузі, де мають бути вирішені такі глобальні питання як завдання та зміст сучасної дошкільної освіти в Україні. Аналіз впливу з'їздів із дошкільного виховання, що проводилися на поч. XX ст. показав, що вони стимулювали розвиток галузі до тих пір, доки не почали політизуватися, тобто діяти в інтересах однієї конкретної політичної партії. Педагоги України мають усвідомити ці уроки історії і просту істину: наша партія – діти і від їх виховання залежить майбутнє людства.

Література

1. Архів Національної бібліотеки України ім. В.Вернадського (далі – арх. НБУВ), оп. 1, спр. 160, арк. 56–57.
2. Там само, арк. 2.
3. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка / Т. І. Поніманська. – К. : Академвидав, 2004. – С. 94–101.
4. Очеретянко В. Загратовані книги. Встановлення партійно-державного контролю над виданням, розповсюдженням та використанням літератури в Україні у 20–30-ті роки / В. Очеретянко // З архівів ВУЧК – ГПУ – НКВД – КГБ. – 1999. – № 12. – С. 129–141.
5. Улюкаєва І. Початок відродження / І. Улюкаєва // Дошкільне виховання. – 1994. – № 1.